

- України у світове співтовариство. - Матеріали науково-практичної конференції. – м.Черкаси: МАУП, 2005 . – с.57-63.
4. Поплавська Ж.В., Поплавський В.Г. Фінансові аспекти технічної політики в АПК // Фінанси України, 2003. - №8. – С.22-32.
 5. Тивончук С.О. Інноваційна модель виробництва – визначальний вектор енергозбереження у сільському господарстві // у кн. Формування і реалізація державної політики розвитку матеріально-технічної бази агропромислового комплексу України. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – с.313-319.
 6. Ульянченко О.В. Стратегія стійкого розвитку АПК. Вісник Сумського державного аграрного університету.-Суми,2007.-Вип.2- С.110-113.

Рецензент: Корецький М.Х., д.держ.упр., професор.

УДК 621:351.82

Балабанова Н.В.,
аспірант ДонДУУ

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ СТРАТЕГІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАШИНОБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація. Базуючись на положеннях теорії систем та стратегічного менеджменту, сформульовано методологічний аспект державного механізму регулювання стратегічного розвитку машинобудування в Україні.

Аннотация. Базируясь на положениях теории систем и стратегического менеджмента, сформулирован методологический аспект государственного механизма регулирования стратегического развития машиностроения в Украине.

Annotation. Being based on positions of the theory of systems and strategic management, the methodological aspect of a state mechanism of mechanical engineering strategic development regulation in Ukraine is formulated.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Зв'язок з науковими і практичними завданнями

В період інтенсивного розвитку машинобудівного сектору економіки України, що спостерігався до загострення кризових явищ в світовій економіці, актуалізувалось питання його державного регулювання у стратегічному аспекті з метою приведення у відповідність цілей розвитку національної економіки як системи та окремих напрямків, підгалузей машинобудування. Це завдання може бути вирішеним на основі формування державного механізму стратегічного регулювання машинобудування в Україні.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Виділення невирішених питань

Розробка методологічного аспекту державного механізму стратегічного регулювання машинобудування в Україні полягає в аргументації загальних закономірностей, обраних для реалізації зазначеного механізму на практиці.

Стосовно поняття «методологія» варто конкретизувати, що його сутність і специфіка продовжують залишатися предметом спорів, породжуваних, крім всього іншого, відсутністю чітко фіксованого статусу методологічного знання: в ієрархічній організації наукового знання справа нерідко обстоїть таким чином, що знання більш високого рівня абстрактності виконують методологічні функції по відношенню до більш конкретного знання (наприклад, кібернетичні представлення про управління, інформацію, зворотні зв'язки відіграють роль методологічних постулатів у нейрокібернетиці, біоніці, при розробці електронно-обчислювальної техніки і т.п.). Більш того, сама наука в цілому є, по суті, методологічним засобом практичної діяльності суспільства [1].

В рамках цього дослідження положення теорії систем і стратегічного менеджменту виконують методологічну функцію при вирішенні практичного завдання – розробки державного механізму регулювання стратегічного розвитку машинобудування в Україні.

Зокрема, класик стратегічного менеджменту Бенгт Карлофф [1] визначає наступний набір з п'яти елементів, що характеризує здатність до стратегічного управління. Цей набір складає концептуальний підхід до процесу розробки і реалізації стратегії.

Перший елемент - вміння змодельовати ситуацію. Поняття холістичного (цілісного) представлення, чи, по образному вираженню «здатності піднятися на вертольоті», передбачає здатність зрозуміти закономірності взаємодії між всіма елементами зовнішнього середовища. Таким чином, частиною стратегічного управління є аналіз.

Проте, складність і мінливість аналітичної роботи ускладнює можливість моделювання ситуацій. Чим більше здатність стратега до абстракції, тим ясніше визначаються зв'язки. Здатність рухатися від конкретного до абстрактного й у зворотному напрямку є важливою умовою компетентності в питаннях стратегії. Використовуючи цю здатність при розробці стратегії, можна виявити необхідність і можливість змін у системі, що розглядається.

Другий елемент – здатність виявити необхідність змін. Зміни в компаніях зараз відбуваються набагато інтенсивніше, ніж раніше. Для більшості компаній і галузей будь-які зміни зводилися до експансії. Зараз вони характеризуються різноманіттям перемінних – від ефективності виробничих витрат до диференціації діапазону продукції, включаючи також такі перемінні як якість продукції і відношення компанії до ризику.

Третій момент – здатність розробити стратегію змін. Визначення чи формулювання стратегії є інтелектуальною працею, процесом пошуку прийняттого варіанту і творчим процесом.

Четвертим елементом здатності до стратегічного управління є здатність використовувати надійні методи. Знання того, з чого будується стратегічне управління, і знайомство з традиційними підходами до питань стратегії можуть служити гарною підмогою грамотному менеджменту.

Як відзначає Б.Карлоф, гарна підготовка в області стратегії повинна включати знання старого і нового варіантів матриці Бостонської консультативної групи, моделі Мак-Кінсі і кривої досвіду. Деякі моделі цього типу мають велике значення для розуміння багатьох процесів, особливо у ряді областей стратегічного аналізу.

І, нарешті, останнє – це здатність впроваджувати стратегію в життя. З цим зв'язана пильна увага, що приділяється останнім часом проблемі реалізації стратегії [1, с. 144-145].

Подібна методологія стратегічного цілепокладання, відображена в роботі Б.Карлофа, повною мірою у своїй аналітичній частині відповідає системному підходу, в основі якого також присутній цілісний (холістичний) погляд на об'єкти і явища реальної дійсності. Практична ж частина цієї методології має пряме відношення до практики менеджменту, у якій проблеми постановки й ефективного досягнення цілей розглянуті досить докладно.

Застосування системного підходу до дослідження стратегічних напрямків галузевого розвитку потребує детального розгляду його сутності й особливостей дослідження складних відкритих систем.

Автор монографії «Системний підхід і загальна теорія систем» (1978 р.) А.І.Уйомов відзначає, що було б неправильним розширене тлумачення системного підходу як будь-якого дослідження системи. Не всяке дослідження, наприклад Сонячної системи чи системи елементів Менделєєва, являє собою приклад застосування системного підходу до дослідження. Систему можна досліджувати і не системно. Так, на наш погляд, не буде системним підходом просте виявлення властивостей окремих планет з наступним співвідношенням їх одна з одною [2].

Він же конкретизує питання про те, яким образом характерні риси діалектико-матеріалістичного розуміння зв'язків між явищами знаходять своє вираження в системному підході.

1. Об'єктивність зв'язків між явищами, їх незалежність від нашої свідомості означає й об'єктивність систем. Матеріальні системи існують незалежно від людської свідомості. Зрозуміло, оскільки є ідеальні об'єкти, то існують і ідеальні системи. В цих системах зв'язки будуть суб'єктивними. Такого роду системи є вторинними, похідними від об'єктивних, тому що свідомість не тільки відбиває світ, але і створює його. Вона не тільки відображує системи, але і створює їх.

Протиставлення об'єктивного і суб'єктивного в системах не можна ототожнювати з антитезою абсолютного і відносного.

2. Істотність зв'язків між явищами означає, що річ завжди існує в якійсь системі. Поза системою об'єкти існувати не можуть. Будучи вилучені з однієї системи, вони тим самим попадають в іншу систему, здобуваючи нові якості. Тому системний підхід до дослідження об'єкта потребує розгляду цього об'єкта як елементу деякої системи.

3. Різноманіття типів зв'язків визначають і відповідне різноманіття типів систем, утворених за допомогою цих зв'язків. Те, що на перший

погляд не представляється у вигляді системи, при більш поглибленому вивченні може бути представлено таким способом.

4. Оскільки всякий зв'язок є взаємозв'язком, це означає, що на тому самому субстраті можуть бути побудовані принаймні дві системи, що відрізняються одна від одної напрямком зв'язків між елементами. Так, наприклад, якщо об'єкт a зв'язаний з b ($a \rightarrow b$) і вони складають одну систему, то й об'єкт b зв'язаний з a ($b \rightarrow a$), і це може бути вже іншою системою. Однозначність об'єкта не визначає однозначності його системного розгляду.

5. З універсальності взаємозв'язків впливає універсальність системи, іншими словами, будь-які об'єкти можуть бути представлені як деякі системи. Це твердження на перший погляд суперечить сказаному вище. Однак таке протиріччя виникає лише в тому випадку, якщо виходити з того чи іншого конкретного визначення системи.

6. Рефлексивність зв'язків означає, що система не обов'язково передбачає розчленування об'єкта на зовні-розташовані один до одного елементи. Рефлексивне відношення, що співвідносить об'єкт сам із собою, також може бути системоутворюючим.

7. З визнання відносного характеру зв'язків впливає, що поняття системи має сенс у протиставленні з корелятивним їй поняттям. Яким саме? Деякі думають, що протилежним поняттям «системи» є поняття «середовище». Дійсно, будь-яка система існує в деякій середовищі. Проте, протилежність «системи» і «середовища» - це відношення між об'єктами, а не поняттями. Середовище протистоїть системі не як щось відмінне від системи, а як інша система [2].

Загальною характеристикою підходу Б.Карлофа до стратегічного управління і підходу А.Уймова до реалізації системного підходу є необхідність цілісного розгляду об'єктів як елементів більш загальної системи - метасистеми чи зовнішнього середовища. Це положення окремо відзначає і В.Садовський, характеризуючи особливості системного дослідження [3].

При системному дослідженні опис елементів аналізованого об'єкта проводиться не сам по собі, а лише в зв'язку і з урахуванням їх «місця» у цілому. Елементи розглядаються як відносно неподільні – неподільні тільки в рамках певної задачі і визначеного об'єкта, що аналізується. Властивості об'єкта як цілого визначаються не тільки і не стільки властивостями його окремих елементів, скільки властивостями його структури, особливими інтегративними зв'язками розглянутого об'єкта. Дослідження об'єкта як системи в методологічному плані невіддільно від аналізу умов його існування і від аналізу середовища системи. Складність і різноманіття елементів, зв'язків і відносин об'єкта як системи обумовлюють ієрархічну будівлю системи – упорядковану послідовність її різних компонентів і рівнів взаємозв'язку між ними [3, с. 18].

Вихідними при метатеоретичному аналізі поняття «система» є принципи цілісності і ієрархічності, згідно яким стверджується

первинність системи як цілого над її елементами і принципова ієрархічна організація будь-якої системи. До цих принципів необхідно додати принцип множинності описів будь-якої системи: для одержання адекватного знання про систему потрібна побудова деякого класу її описів, кожний з яких здатний охопити лише визначені аспекти цілісності і ієрархічності цієї системи. Цей принцип по суті справи є наслідком принципової відносності будь-якого опису системи.

У загальному плані можна стверджувати, що для будь-якої досліджуваної системи мінімально потрібні три різних рівні її опису: 1) з погляду властивих їй зовнішніх, цілісних характеристик; 2) з погляду її внутрішньої побудови і «внеску» її компонентів у формування цілісних властивостей системи; 3) з погляду розуміння цієї системи як підсистеми більш широкої системи [3, с. 104-105].

Таким чином, виходячи з загальноприйнятого в системному аналізі підходу до розгляду системи як частини більш складного цілого, для подальшого дослідження стратегічного цілепокладання галузі економіки найважливіше значення має відношення «система – середовище». Розуміючи галузь економіки як систему, що функціонує в середовищах різного рівня організації, її взаємини із середовищем у значній мірі визначають її структуру і якість елементів.

Існують різні визначення поняття «система». В цьому дослідженні можна прийняти наступне з них: «Системою будемо називати упорядковану певним чином безліч елементів, взаємозалежних між собою й утворюючих деяку цілісну єдність» [3].

Для конкретизації поняття «зовнішнього середовища» доцільно привести визначення Р.Акоффа, відповідно до якого зовнішнє (навколишнє) середовище системи – це безліч елементів і їх релевантних властивостей, які не є частиною системи, але зміна в кожному з них може привести до зміни стану системи. Таким чином, зовнішнє середовище системи складається з усіх перемінних, котрі можуть впливати на її стан. Зовнішні елементи, що впливають на іррелевантні властивості системи, не є частиною її навколишнього середовища [4, с. 68].

Хоча конкретні системи і їх зовнішнє середовище існують об'єктивно, вони також суб'єктивні, оскільки конкретна конфігурація утворюючих їх елементів диктується інтересами дослідника. Різні спостерігачі тих самих явищ можуть віднести їх до різних систем і зовнішніх середовищ. Наприклад, архітектор може розглядати будинок з його системою електрики, опалювальною системою і системою водопостачання як одну велику систему. Але інженер-механік може розглядати систему опалення як систему, а будинок – як її зовнішнє середовище. Для соціального психолога будинок може служити зовнішнім середовищем родини, системи, що його цікавить. Для нього залежність між системами опалення й електричною може бути іррелевантною, тоді як для архітектора вона дуже релевантна. Коли вони виявляються в центрі уваги, елементи, що утворюють зовнішнє середовище системи, і саме

навколишнє середовище, можуть бути віднесені до систем. Кожну систему можна представити як частину іншої і більшої системи [4, с. 68].

Найбільший інтерес і дискусії викликають відношення системи і середовища з погляду їх компліментарності. Іншими словами, значення має факт, наскільки середовище сприятливе, або вороже для певної системи з характерними для неї властивостями

В.Садовський відзначає наступне: «система як відносно відокремлена цілісність протистоїть середовищу, оточенню. Фактично поняття середовища імпліцитно міститься в понятті системи як цілісності: будучи цілісністю, система відносно відокремлена від іншого світу, який і виступає в якості її середовища. Середовище системи варто трактувати також і в більш специфічному змісті – як найближче оточення системи, у взаємодії з яким система формує і виявляє свої властивості. Характер взаємини системи і середовища може бути різним – від строго каузального і до статистичного, імовірнісного» [3, с. 84].

Співвідношення «система-середовище» означає, що для кожної системи поряд з безліччю властивих їй внутрішніх відносин і зв'язків, що поєднують між собою елементи системи, має місце набір її зовнішніх відносин і зв'язків. Природно, що функціональна роль цих двох відносин і зв'язків дуже різна. Істотним моментом дослідження будь-якої системи є виділення з характерної для неї безлічі зв'язків і відносин особливого їх підкласу - системоутворюючих зв'язків і відносин. Саме ці зв'язки і відносини виражають цілісні, інтегративні властивості системи, визначають її специфіку. Як правило, системоутворюючі зв'язки і відносини є внутрішніми для системи, що розглядається.

Таким чином, визначені положення системного підходу, що характеризують відношення «система-середовище» та положення стратегічного менеджменту, що визначають принципи та алгоритм стратегічного цілепокладання, є методологічною основою для розробки державного механізму регулювання стратегічного розвитку машинобудування в Україні.

Загальна мета.

Загальною метою публікації є формулювання методологічного аспекту державного механізму регулювання стратегічного розвитку машинобудування в Україні.

Викладення основного матеріалу.

Обґрунтування отриманих результатів.

З урахуванням вищевикладених закономірностей реалізації стратегічного цілепокладання, а також базуючись на положеннях теорії систем, можна представити наступний підхід до формулювання методологічного аспекту державного механізму регулювання стратегічного розвитку машинобудування в Україні (рис. 1).

Галузь економіки як система характеризується структурою і якістю складових елементів. Значення також мають режими їх функціонування, що повинні бути адекватні стану середовища і поставленим цілям. Галузь

економіки як підсистема є частиною більш загальної цілісності – національної економічної системи. У свою чергу, для національної економіки метасистемою є глобальна економіка.

Галузь економіки як сукупність господарюючих суб'єктів, об'єднаних по якісній ознаці – продукції, що випускається, не може бути розглянута незалежно від ринку галузі.

Ринок галузі може бути охарактеризований по ступеню керованості і за рівнем монополізації. Конкурентний ринок у цьому випадку розглядається як система, у якій оптимальним поведженням є поліпшення якості продукції, підвищення продуктивності й ефективності. Найбільш адекватне поведження на неконкурентних ринках знаходиться в площині встановлення відносин із суб'єктами ринкового регулювання, незалежно від форми їх існування. Ринок галузі може бути розділений на два основних сегменти – національний і світовий (глобальний). Ці сегменти якісно відрізняються, виходячи з якісної відмінності систем їх регулювання – національної, або глобальної, представленої міжнародними регулюючими організаціями.

Суб'єктами стратегічного целеполагання галузі є: а) суб'єкти господарювання; б) держава як керуюча підсистема, здатна впливати на розвиток галузі, у тому числі, у довгостроковій перспективі.

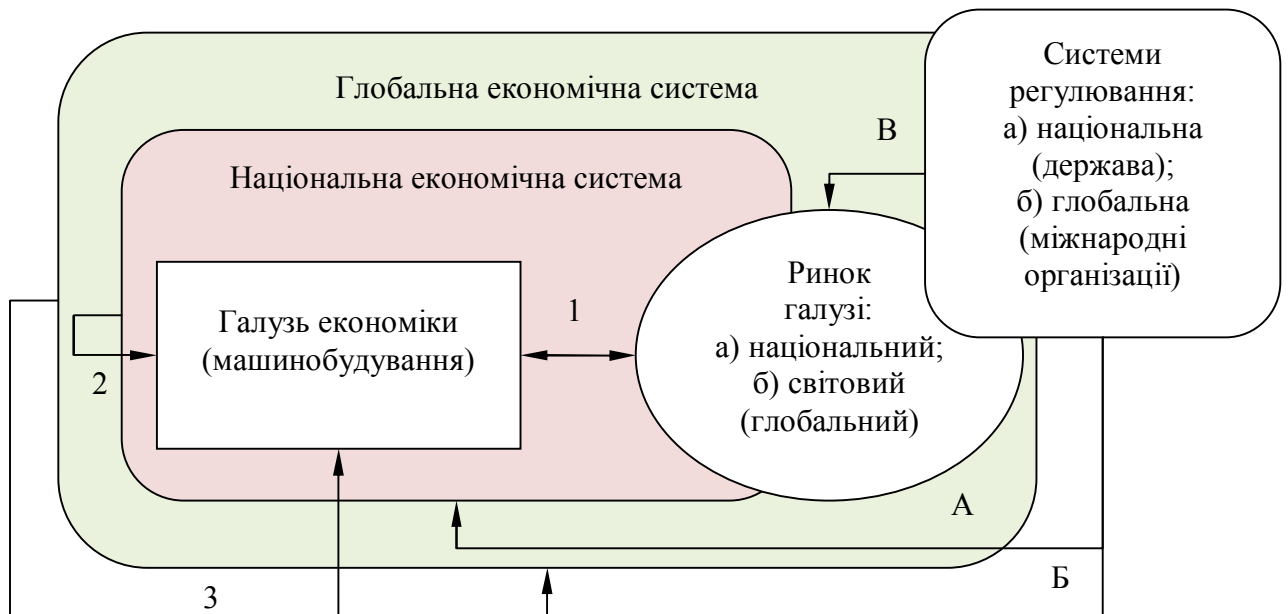
У цілому, детермінантами стратегічного розвитку певної галузі економіки є: 1) ринок галузі (його національна і глобальна складові); 2) національна економічна система (її стан з урахуванням регулювання); 3) глобальна економічна система (з урахуванням існуючих норм і стандартів функціонування в ній).

Однак, якщо суб'єкти господарювання при виборі стратегії розвитку орієнтуються, переважно, на ринок галузі (на його національну і глобальну складові), то держава, регулюючи заданий ринок, повинна враховувати одночасний стан усієї національної економічної системи, забезпечуючи її цілісність, стійкий розвиток, і зв'язність між її елементами. Крім того, стратегія економічного розвитку держави враховує також і стан світових (глобальних) ринків.

Держава здатна забезпечувати системний вплив, спрямований на формування ефекту мультиплікатора чи створення замкнутих виробничих циклів усередині країни. Саме такий, системний підхід є найбільш ефективним способом стимулювання галузевого розвитку.

Висновки та перспективи подальших розробок

Таким чином, в процесі формування методологічного аспекту державного механізму стратегічного регулювання машинобудування в Україні визначено, що теоретичні, концептуальні основи механізму базуються на положеннях стратегічного управління і закономірностях розвитку складних відкритих систем.

1. Взаємозв'язок галузі економіки як сукупності суб'єктів господарювання і ринку галузі;
2. Вплив стану національної економіки на галузь;
3. Вплив стану глобальної економічної системи на галузь;

- А. Регулюючий вплив держави, спрямований на національну економічну систему;
 Б. Регулюючий вплив міжнародних організацій, спрямований на глобальну економічну систему;
 В. Прямий вплив систем регулювання на ринок галузі.

- А+2 Непрямий вплив держави на галузь економіки за допомогою регулювання національної економіки як системи
 Б+3 Непрямий вплив міжнародних організацій на галузь економіки за допомогою регулювання глобальної економіки як системи

Рис. 1. Методологічний аспект державного механізму регулювання стратегічного розвитку галузі (машинобудування)

При системному дослідженні опис елементів аналізованого об'єкта проводиться не сам по собі, а лише в зв'язку і з урахуванням їх «місця» у цілому. Тому для галузі економіки (в цьому випадку – для машинобудування) велике значення має аналіз і прогноз розвитку національної і глобальної економічних систем, а також підсистем їх регулювання.

Процес стратегічного цілеполагання галузі реалізується двома групами суб'єктів: а) суб'єктами господарювання – підприємствами галузі; б) державою (державними організаціями), яка виступає як керуюча підсистема, здатна впливати на розвиток галузі, у тому числі, у довгостроковій перспективі.

Важливою характеристикою держави як суб'єкта стратегічного цілепокладання галузі є те, що, формуючи регулюючий вплив, вона повинна враховувати одночасний стан усієї національної економічної

системи, забезпечуючи її цілісність, стійкий розвиток, і зв'язність між її елементами.

Використані джерела інформації:

1. Карлоф Б. Деловая стратегия / Б. Карлоф; пер. с англ; науч. ред. и авт. послесл. В. А. Приписнов. – М.: Экономика, 1991. – 239 с.
2. Уемов А. И. Системный подход и общая теория систем / А. И. Уемов. – М.: «Мысль», 1978. – 272 с.
3. Садовский В. Н. Основания общей теории систем / В. Н. Садовский. – М.: Наука, 1974. – 277 с.
4. Акофф Р. Акофф о менеджменте / Рассел Л. Акофф; пер. с англ. под ред. Л. А. Волковой. – СПб.: Питер, 2002. – 448 с. – (Серия «теория и практика менеджмента»).

Рецензент: Бакуменко В. Д., д. держ. упр., професор.

УДК 349

Бачинська К. В.,
аспірант Одеського регіонального інституту
державного управління
НАДУ при Президентіві України

ІНСТИТУЦІЙНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ : СВІТОВА ПРАКТИКА

Анотація. В статті розглянуто організаційні форми управління державною власністю в різних країнах, їх специфічні особливості. Наведені приклади управління державними компаніями у Італії, Швеції, Іспанії та ін..

Аннотация. В статье рассмотрены организационные формы управления государственной собственностью в различных странах, их специфические особенности. Приведены примеры управления государственными компаниями в Италии, Швеции, Испании и других странах.

Annotation. In the article concept organizational forms of state property management in different countries are considered. The examples of management state property in Italy, Sweden, Spain and other countries are resulted.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Одним з важливих факторів, який сприяє формуванню ефективної системи управління державною власністю є дослідження світового досвіду управління державною власністю. Світова практика формування інституційних систем управління має багато цікавих та корисних для вітчизняної науки прикладів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми. Основи теорії корпоративного управління закладено у працях видатних зарубіжних дослідників – Берлі А., Дракера П., Кейнса Дж. М., Маршалла А., Самуельсона П., Вішни Р., Мінза Г., Шляйфера А., Фрідмана Р. та багатьох інших видатних вчених. З середини 90-х набула актуальності тема корпоративного управління в Україні, що